Q: Discuss the political tradition of great britain ?

Ans:> ব্ৰিটেইন সংবিধান বিশ্বৰ ইতিহাসত এক বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। অন্যান্য ৰাষ্ট্ৰৰ সংবিধানৰ দৰে ব্ৰিটিছ সংবিধানখন তৈয়াৰ কৰা সংবিধান নহয়। ইয়াৰ কাৰণ হৈছে ব্ৰিটিছ সংবিধান কোনো ৰাজনৈতিক বিপ্লৱ বা বিশেষ কোনো ৰাজনৈতিক পৰিৱৰ্তনৰ দ্বাৰা ঘটিত হোৱা নাই। এই দেশৰ মানুহে প্ৰায় বিভিন্ন অনুশীলনৰ বিধি, দেশবাসীৰ আদিম প্ৰথা সমূহ হৈ আহি বৰ্তমানৰ অৱস্থা পাইছে। ব্ৰিটিছ সংবিধানখন ঐতিহাসিকে প্ৰাচীন আৰু সৰ্বপ্ৰথম বুলি আখ্যাত স্বীকৃত।

ব্ৰিটেইন হৈছে এনে আত্মাভিমানী গণতান্ত্ৰিক দেশ আৰু ৰক্ষণশীলতা হৈছে ব্ৰিটেইনৰ ৰাজনৈতিক পৰম্পৰাৰ এটা উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য। এই দেশৰ জনসাধাৰণ সাধাৰণতে ৰক্ষণশীল। ব্ৰিটিছ জনসাধাৰণ দেশৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা, দেশৰ আমূল পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰতি আগ্ৰহী। ব্ৰিটেইন এনে গণতান্ত্ৰিক দেশ হোৱা সত্ত্বেও তাত বংশানুক্ৰমিক ৰজা বা ৰাণীক দেশৰ ৰাষ্ট্ৰপ্ৰধান হিচাপে গণ্য কৰা হৈছে। অৱশ্যে এতিয়া ৰজা বা ৰাণীৰ ক্ষমতা হ্ৰাস পাইছে। কিন্তু ব্ৰিটেইনৰ নাগৰিকসকলৰ ওচৰত ৰাজতন্ত্ৰৰ গুৰুত্ব আছে। যুগ যুগ ধৰি চলি অহা ৰাজতন্ত্ৰ নামৰ অনুষ্ঠানটোৰ বিলুপ্তি সাধন তেওঁলোকে বিচৰা নাই। সেইদৰে অভিজাত আৰু ধনী সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰতিনিধিৰে গঠিত

নাই আৰু উদাৰ-নীতিৰ পক্ষপাতী তেওঁলোক নহয়। এনেবোৰ ব্যৱস্থাই ইংৰাজ জাতিৰ ৰক্ষণশীলতাৰ উদাহৰণ দাঙি ধৰে।

ইংৰাজ জাতিৰ ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগীয়ে ৰক্ষণশীল ধৰণৰ হ'লেও পৰিৱৰ্তিত সময়ৰ প্ৰয়োজনৰ লগত নিজকে খাপ খুৱাবৰ বাবে তেওঁলোকে আপত্তি কৰা নাই। সেয়েহে, ইংৰাজ জাতিৰ ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক দৃষ্টিভংগী বহুতো প্ৰাচীন আৰু আধুনিক ব্যৱস্থাৰ সংমিশ্ৰণ বুলি জনা যায়। বৃটেইনত প্ৰাচীন আৰু ৰাজনৈতিক ৰীতি-নীতিৰ পদ্ধতিৰ প্ৰচলনৰ লগে লগে আধুনিকতাৰ প্ৰচলন হৈ আছে। ৰাজতন্ত্ৰ আৰু অভিজাততন্ত্ৰৰ দৰে পৌৰাণিক প্ৰতিষ্ঠানসমূহ চলি থকাৰ লগে লগে উদাৰ গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাৰ প্ৰচলনেও এই দেশত গুৰুত্ব লাভ কৰিছে।

বৃটেইনৰ ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগীৰ আন এটা দিশ হ'ল প্ৰবীণত্বৰ প্ৰতি আনুগত্যৰ প্ৰভাৱ। ইংৰাজ জাতি বিপ্লৱৰ সমৰ্থক নহয়। তেওঁলোকে সংস্কাৰকহে সমৰ্থন কৰে। পৰিৱৰ্তনকামী ব্যৱস্থাসমূহ বিপ্লৱৰ জৰিয়তে সাংবিধানিক উপায় গ্ৰহণ কৰা নীতিক তেওঁলোকে সমৰ্থন কৰে। কোনো ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠান বিপ্লৱৰ জৰিয়তে সৃষ্টি কৰাৰ পৰিৱৰ্তে সাংবিধানিক উপায়েৰে সৃষ্টি কৰা নীতিক তেওঁলোকে সমৰ্থন কৰে।

বৃটেনৰ ৰাজনৈতিক সংস্কৃতি আৰু ৰাজনৈতিক সংকীৰ্ণ আনুগত্যৰ প্ৰভাৱ প্ৰতিফলিত নহয়। ইংৰাজ জাতি বিভিন্ন জাতিৰ সংমিশ্ৰণত সৃষ্টি হৈছে যদিও এই দেশৰ ৰাজনীতিত জাতিগত বা আঞ্চলিক আনুগত্যৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হোৱা নাই।

দ্বি-দলীয় ব্যৱস্থা বৃটেনৰ ৰাজনৈতিক সংস্কৃতিৰ এটা উল্লেখযোগ্য দিশ। সৰ্বসন্মত দল ব্যৱস্থা আৰম্ভ হোৱাৰ সময়ৰ পৰাই এই দেশত মাত্ৰ দুটা ৰাজনৈতিক দলে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি অহা দেখা যায়। বৰ্তমান প্ৰচলিত দল দুটাৰ মাজত আদৰ্শগত পাৰ্থক্য বেছি নহয় যদিও দুয়োটা ৰাজনৈতিক দলে অতি সক্ৰিয় ভূমিকা অৱলম্বন কৰা দেখা যায়।

জাতি, ভাষা আৰু ধৰ্মীয় বিভেদৰ অনুপস্থিতি বৃটেনৰ ৰাজনৈতিক সংস্কৃতিৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য। এইবোৰৰ আধাৰ হৈ বৃটেনত কোনো বিচ্ছিন্নতাবাদী আন্দোলন সৃষ্টি হোৱা নাই। ভাষাগত ঐক্যই ইংৰাজ জাতিৰ মাজত একতা সৃষ্টি কৰাত উল্লেখনীয় বৰঙণি যোগাইছে।

এনেদৰে বৃটেনৰ ৰাজনৈতিক সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱ প্ৰতিফলিত হৈ বৰ্তমানৰ স্বৰূপ গ্ৰহণ কৰিছে। এনেদৰে সুদীৰ্ঘ কালৰ বিবৰ্তনৰ জৰিয়তে বৃটেনৰ শাসন ব্যৱস্থা বৰ্তমানৰ পৰ্যায়লৈ উপনীত হৈছে।

—— ০ ——

Q: Discuss the salient feature of the Britain Constitution.

Ans:- ব্রিটিছ সংবিধানক পৃথিৱীৰ সকলো সংবিধানৰ জননী হিচাপে আখ্যা দিয়া হয়। এই সংবিধানৰ প্ৰভাৱ অন্য ৰাষ্ট্ৰৰ সংবিধানসমূহত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়। সেয়েহে এই সংবিধানৰ কিছুমান উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য আছে। ~~এই বৈশিষ্ট্যসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল:~~

বৃটেনৰ সংবিধানে বিশ্বৰ সাংবিধানিক ইতিহাসত এক বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। অন্যান্য ৰাষ্ট্ৰৰ সংবিধানৰ দৰে ব্রিটিছ সংবিধান মানৱ তৈয়াৰ কৰা সংবিধান নহয়। ইয়াৰ কাৰণ হৈছে ব্রিটিছ সংবিধান কোনো ৰাজনৈতিক বিপ্লৱ বা বিশেষ কোনো ৰাজনৈতিক পৰিৱৰ্তনৰ দ্বাৰা ৰচিত হোৱা নাই। এই দেশৰ মানুহে প্ৰায় বিভিন্ন অনুষ্ঠানৰ পৰম্পৰাত আহৰণ কৰি, বিভিন্ন অনুষ্ঠানৰ বিধি-বিধানসমূহ আদিৰ দ্বাৰা সৃষ্ট হৈ আজি বৰ্তমানৰ অৱস্থা পাইছে। ব্রিটিছ সংবিধান ঐতিহ্যৰ প্ৰাচীন আৰু সৰ্বপ্ৰথম বুলি আজিও স্বীকৃত।

ব্রিটিছ সংবিধানৰ বৈশিষ্ট্য:

1) অলিখিত সংবিধান: ব্রিটিছ সংবিধান আমেৰিকা বা ভাৰতৰ সংবিধানৰ দৰে লিখিত সংবিধান নহয়। কাৰণ, এই সংবিধান পুস্তক আকাৰত পোৱা নাযায়। ই সামাজিক ৰীতি-নীতি, পৰম্পৰা, বিধানসমূহ ওপৰত-

ভিত্তি কৰি বৃটেইনৰ অসংবিধিবদ্ধতা গঢ় লৈ উঠিছে। গতিকে, বৃটেইনৰ অসংবিধিবদ্ধতা এক ক্ৰমবিৱৰ্তনৰ ফল হিচাপে আখ্যা দিব পাৰি।

ii) নমনীয় সংবিধান: বৃটেইনৰ সংবিধানখন নমনীয় সংবিধান বুলি জনা যায়। এই সংবিধানখন অতি সহজে সংশোধন কৰিব পাৰি। সংবিধানৰ সংশোধনৰ বাবে কোনো বিশেষ ব্যৱস্থাৰ অৱলম্বন কৰাৰ আৱশ্যক নহয়। সংসদে সাধাৰণ আইন প্ৰণয়নৰ পদ্ধতিৰে বৃটেনত সংসদৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰ ভোটত সংবিধান সংশোধন কৰিব পাৰি।

iii) এককেন্দ্ৰিক চৰকাৰ: বৃটেইনৰ সংবিধানখন হৈছে এককেন্দ্ৰিক চৰকাৰৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। এককেন্দ্ৰিক চৰকাৰৰ সংবিধানত শাসন সম্পৰ্কীয় সকলো ক্ষমতা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ হাতত ন্যস্ত থাকে। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে দেশৰ সমস্ত শাসন কাৰ্য পৰিচালনা কৰে।

iv) মিশ্ৰ সংবিধান: বৃটেইনৰ সংবিধানখন হৈছে ৰাজতন্ত্ৰ, অভিজাততন্ত্ৰ আৰু গণতন্ত্ৰৰ এক সংমিশ্ৰণ বুলি ক'ব পাৰি। ৰাজতন্ত্ৰ হিচাপে ৰজা বা ৰাণীক বুজায়, অভিজাততন্ত্ৰ হিচাপে 'House of Lords' ক বুজায় আৰু গণতন্ত্ৰ হিচাপে 'House of Commons' ক বুজায়। এই তিনিওটাৰ উপাদানৰ সংমিশ্ৰণত সংসদ গঠন হয়।

v) দেশাচাৰ: বৃটেইনৰ সংবিধানৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বৈশিষ্ট্য হ'ল - ইয়াৰ সাংবিধানিক ৰীতি-নীতিসমূহ বহুক্ষেত্ৰত দেশাচাৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। এইবিলাকৰ কাৰণে

বৃটিছ সংবিধানে পৰিপূৰ্ণতা লাভ কৰিছে। সেয়েহে হ'ল দৰকাৰৰ বুজাপৰাৰ আচৰণৰ আপোনা-আপুনি গঢ়ি উঠা কিছুমান ৰীতি-নীতি আৰু আচাৰ ব্যৱহাৰ। এইবোৰে চৰকাৰৰ কৰ্তৃপক্ষৰ পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক আৰু কাৰ্যকলাপ নিয়ন্ত্ৰণ কৰে।

vi) আইনৰ শাসন: আইনৰ শাসন বৃটিছ সংবিধানৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। আইনৰ শাসন আৰম্ভণ আইনৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। ব্যক্তি স্বাধীনতা অক্ষুণ্ণ ৰাখিবলৈ বৃটিছ নাগৰিকসকলে সুদীৰ্ঘ কাল ধৰি যি সংগ্ৰাম কৰিছিল তাৰ ফলস্বৰূপে আইনৰ শাসন গঢ়ি উঠিছে। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল কোনো ব্যক্তিয়ে আইনৰ ঊৰ্দ্ধত নহয়।

vii) দ্বি-সদনীয় পদ্ধতি: বৃটেইন সংবিধানত দ্বি-সদনৰ ব্যৱস্থা আছে। ইয়াৰে উচ্চ সদনক 'House of Lords' আৰু নিম্ন সদনক 'House of Commons' বুলি কোৱা হয়। নিম্ন সদন উচ্চ সদনতকৈ অধিক ক্ষমতাশালী সদন।

viii) সংসদীয় চৰকাৰ: বৃটেইনৰ সংবিধানত সংসদীয় শাসন ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছে। সংসদৰ নিম্ন সদনৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠ দলৰ দ্বাৰা গঠিত মন্ত্ৰীসভা হ'ল প্ৰকৃত শাসন কৰ্তৃপক্ষ। চৰকাৰৰ সকলোবোৰ কাৰ্যকলাপৰ বাবে মন্ত্ৰীসভা সংসদৰ ওচৰত দায়বদ্ধ।

ix) দ্বি-দলীয় ব্যৱস্থা: ব্ৰিটেইনৰ সংসদীয় গণতন্ত্ৰৰ কৃতকাৰ্যতাৰ মূলতত্ত্ব হ'ল ইয়াৰ দ্বি-দলীয় ব্যৱস্থা; ব্ৰিটেইনত অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰাই দুটা মাত্ৰ ৰাজনৈতিক দলৰ প্ৰাধান্য পৰিলক্ষিত হয়। এই দল দুটা হ'ল - ৰক্ষণশীল দল আৰু শ্ৰমিক দল। যেতিয়া এটা দলে চৰকাৰ গঠন কৰে, আনটো দলে শক্তিশালী বিৰোধী দলৰ ভূমিকা পালন কৰে।

x) বিৱৰ্তনৰ সংবিধান: ব্ৰিটিছ সংবিধানখন অলিখিত হোৱা বাবে ইয়াৰ বিকাশত বিৱৰ্তনৰ বাটেৰে সময়ে অভিজ্ঞতা যোগাইছে। লোকাচাৰৰ সিদ্ধান্ত আৰু বিভিন্ন আইনৰ সমন্বয়ৰ লগত ব্ৰিটিছ সংবিধানৰ বহু নীতি-নিয়ম উদ্ভৱ হৈ সংবিধানৰ পুষ্টি সাধন কৰিছে।

xi) ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণ নীতিৰ অভাৱ:

ব্ৰিটিছ সংবিধানখন ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণ নীতিৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত নহয়। ব্ৰিটেইনত সংসদীয় চৰকাৰ ব্যৱস্থা থকাৰ বাবে ইয়াৰ কাৰ্যপালিকা আৰু বিধানমণ্ডলৰ সম্পৰ্ক অতি নিবিড়। সেয়েহে চৰকাৰী কাৰ্যকলাপত ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণৰ পৰিবৰ্তে কেন্দ্ৰীভূতকৰণৰ ঘনিষ্ঠতাহে পৰিলক্ষিত হয়।

পৰিশেষত, দেখা যায় যে ব্ৰিটেইনৰ সংবিধানৰ কিছুমান উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য আছে। সিবোৰ বৈশিষ্ট্য পৃথিৱীৰ অন্যান্য ৰাষ্ট্ৰৰ লগত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা নাযায়। ব্ৰিটেইন হৈছে বিশ্বৰ ভিতৰতে আটাইতকৈ পুৰণি আৰু সুস্থ গণতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ। তাৰ ভিত্তি হিচাপে

হৈ বিভিন্ন দেশৰ অভিজ্ঞতাৰে প্ৰণয়ন কৰিছে। গতিকে, বৃটেইন সংবিধানক বিশ্বৰ ভিতৰতে এনে এখন গণতান্ত্ৰিক আদৰ্শ হিচাপে অভিহিত কৰিব পাৰি।

---x---

প্ৰঃ ৰজা আৰু ৰাজমুকুটৰ মাজৰ পাৰ্থক্যসমূহ লিখা।
Write the differences between King and Crown.

Ans: বৃটেইনৰ ৰাজতন্ত্ৰৰ শাসন ব্যৱস্থা নতুন নহয়। পূৰ্বৰে পৰা বৃটেইনত ৰজাৰ শাসন কাৰ্যকৰী হৈ আছে। পূৰ্বতে ৰজাৰ হাতত চৰকাৰৰ পৰিচালনাৰ চৰম ক্ষমতা আছিল। কিন্তু, কালক্ৰমত ৰজাৰ বা ৰাণীৰ ক্ষমতা ৰাজমুকুট নামৰ এটা অনুষ্ঠানলৈ স্থানান্তৰিত হৈছে। সেয়েহে, ৰজা আৰু ৰাজমুকুটৰ মাজত কিছুমান পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। সেই পাৰ্থক্যসমূহ হৈছে —

১) ৰজা বা ৰাণী হৈছে এজন ব্যক্তি-বিশেষ মানুহ। তেওঁৰ স্বাভাৱিকতেই জন্ম আৰু মৃত্যু হয়।
আনহাতে, ৰাজমুকুট হৈছে এটা নিৰ্বাচিত সংস্থা। এই সংস্থাটো ৰজা, মন্ত্ৰী পৰিষদ আৰু সংসদক লৈ গঠিত হৈছে।

২) ৰজাৰ ক্ষমতা নাই কিন্তু প্ৰভাৱহে আছে।
আনহাতে, ৰাজমুকুট হৈছে এক শক্তিশালী অনুষ্ঠান।

৩) ৰজাজন ব্যক্তিগতভাৱে অত্যাচাৰী হ'ব পাৰে। তেওঁ জনসাধাৰণৰ কল্যাণৰ কাৰণে চিন্তা নকৰিব পাৰে।
কিন্তু, ৰাজমুকুটই এক অনুষ্ঠান হিচাপে জনসাধাৰণৰ সুখ-দুখৰ সহযোগী হ'ব পাৰে।

৪) ঐতিহ্যগতভাৱে ৰজা ক্ষমতাযুক্ত হ'ব পাৰে।
কিন্তু, ৰাজমুকুট কেতিয়াও ক্ষমতাযুক্ত হ'ব নোৱাৰে।

৫) ৰজা এতিয়াও আইনগতভাৱে সকলো ক্ষমতাৰ অধিকাৰী, কাৰণ, চৰকাৰৰ সকলো কাম ~~ৰজাৰ~~ নামতহে পৰিচালনা কৰা হয়।

কিন্তু, প্ৰকৃত অৰ্থত তেওঁ কি ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰে সেয়া ৰাজমুকুটৰ হৈহে কাম কৰে।

এনেদৰে ৰজা আৰু ৰাজমুকুটৰ মাজত কিছুমান পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। কিন্তু কাৰ্য ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকক এটা মুদ্ৰাৰ ইপিঠি আৰু সিপিঠি বুলি ক'ব পাৰি।

—— ৫ ——

* দেশাচাৰৰ গুৰুত্ব লিখা।

=> বৃটেইনত দেশাচাৰৰ ভূমিকা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু সংবিধানৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংশ। দেশাচাৰসমূহ বৃটেইনত এদিনাতে বা হঠাতে কোনো এক অধিবেশনত গঢ় লৈ উঠা নাই। দেশাচাৰবিলাক সময়ে সময়ে গঢ় লৈ ইংৰাজসকলৰ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক জীৱনৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংশ হৈ পৰিছে।

বৃটেইনত দেশাচাৰৰ অনুমোদনৰ ভিত্তিত বিভিন্ন ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদে বিভিন্ন মতপোষণ কৰিছে। বিশিষ্ট লিখক ডাইচিৰ মতে, "দেশাচাৰৰ প্ৰকৃত অনুমোদন হৈছে জনমত।" যেনে — সংসদৰ অধিবেশন প্ৰত্যেক বছৰতে এবাৰকৈ অনুষ্ঠিত কৰিব লাগে আৰু যদি তেনে অধিবেশন যথাসময়ে আহ্বান নকৰে, তেতিয়া দেশৰ জনসাধাৰণে তাৰ দেশাচাৰ অনুসৰি অধিবেশন আহ্বান নকৰাৰ কাৰণে বিৰোধিতা কৰিব।

ভাৰতীয় মতে, 'দেশাচাৰ' দেশৰ আইনৰ লগত এতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত আৰু ইয়াক পালন নকৰা মানে আইন ভংগ কৰা। তেনে আইন ভংগকাৰীক শাস্তি দিবিহিব পাৰে। উদাহৰণস্বৰূপে — যদি প্ৰত্যেক বছৰতে সংসদৰ অধিবেশন আহ্বান নকৰে, তেতিয়া ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে যাতে এনে কৰিব নোৱাৰে আৰু ইয়াৰ ফলত দেশৰ প্ৰশাসন ব্যৱস্থা অচল হৈ পৰে।

ৰূঢ়িনীতি দেশাচাৰ পালনত কিছুমান গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ আছে। সেইবোৰ হৈছে :

১) ৰূঢ়িনীতিৰ দেশাচাৰ পালন কৰাৰ ফলত ইয়াৰ এককেন্দ্ৰীক চৰকাৰখন গণতান্ত্ৰিকভাৱে কাৰ্যকৰী কৰাত সহায় কৰিছে।

২) এই নিয়মবিলাকে কাৰ্যনিৰ্বাহক সকলক আৰু দায়বদ্ধ কৰি শাসনত অধিষ্ঠিত দল আৰু বিৰোধী দলক পাৰস্পৰিক বুজাবুজিৰে দেশৰ কল্যাণমূলক কামত সহযোগ কৰিবলৈ সুবিধা দিছে।

৩) দেশাচাৰবিলাকে জনসাধাৰণক এইটো লোক যে সাৰ্বভৌম ক্ষমতাৰ অধিকাৰী তাক প্ৰতিপন্ন কৰাত সহায় কৰিছে। যদিহে মন্ত্ৰী পৰিষদে আশ্বাসে সংসদ ভংগ কৰিলে জনসাধাৰণে হয়তো নতুন নিৰ্বাচনৰ দ্বাৰা তেওঁৰ কাৰ্যকাৰীতাৰ যুক্তিযুক্ততা কৰে।

iv) চৰকাৰৰ বিভিন্ন বিভাগৰ মাজত পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক প্ৰতিষ্ঠা কৰাতো দেশাচাৰে সহায় কৰিছে। আৰু তাৰে দেশাচাৰে বৃটিছ অধিবাসীসকলৰ প্ৰতিনিধিত্বত ইন্ধন যোগাইছে।

গতিকে দেখা যায় যে, বৃটেইনৰ শাসন কাৰ্য সুচাৰুৰূপে পৰিচালনা কৰাৰ নিমিত্তে বহু পৰিমাণে সহায় কৰিছে। 1688 চনৰ গৌৰৱময় বিপ্লৱৰ পিছৰ পৰাই বৃটেইনত কোনো বিপ্লৱ সংঘটিত নোহোৱাকৈ ইয়াৰ প্ৰশাসন কাৰ্য সুকলমে পৰিচালনা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত দেশাচাৰে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লৈছে।

——x——

9) দেশাচাৰ আৰু আইনৰ মাজৰ পাৰ্থক্য লিখা।

Ans:> আইন আৰু দেশাচাৰৰ মাজত কিছুমান উল্লেখযোগ্য পাৰ্থক্য আছে। এই পাৰ্থক্যসমূহ হ'ল :

i) আইন আদালতে বলবৎ কৰিব পাৰে। কিন্তু, দেশাচাৰ আদালতে বলবৎ কৰিব নোৱাৰে।

ii) সংসদে আইন প্ৰণয়ন কৰে। কিন্তু দেশাচাৰ আইনসভাই প্ৰণয়ন নকৰে। ই স্বতঃভাৱে গঢ় লৈ উঠে।

iii) আইন গতিশীল নহয়। আনহাতে, দেশাচাৰ হৈছে গতিশীল। কাৰণ দেশাচাৰে নতুন আইন প্ৰণয়নৰ ভিত্তি হিচাপেও কাম কৰে।

——x——

৪) মন্ত্ৰীসভাৰ সদস্য বা মন্ত্ৰীৰ ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলীৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াৰ সাংবিধানিক বিবৰণ কৰা।

Ans: বৃটেইনত ৰাজতন্ত্ৰৰ শাসনব্যৱস্থা ৪২৭ খ্ৰী: ৰ পৰা বলবৎ হৈ আছে। প্ৰথমতে ৰজাই ইংলেণ্ডক একত্ৰিত কৰি নিজৰ সাৰ্বভৌম ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰিছিল। তেওঁসকলৰ পৰা মাত্ৰ ১১ বছৰৰ কাৰণে বৃটেইনত ৰাজতন্ত্ৰৰ শাসন বাহত হৈছিল। ইয়াৰ পিছত পুনৰ ইংলেণ্ডৰ ৰাজতন্ত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা হয়।

বৃটিছ সংবিধানত মন্ত্ৰীৰ বিভিন্ন ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলী উল্লেখ আছে। ৰাণী বা ৰজা মুৰব্বী যদিও প্ৰকৃত ক্ষমতাৰ অধিকাৰী নহয়। প্ৰধানমন্ত্ৰীহে প্ৰকৃত কাৰ্যনিৰ্বাহকাৰ মুৰব্বী। মন্ত্ৰীয়ে অকলে ক্ষমতা মন্ত্ৰী পৰিষদৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি লৈ পৰিচালনা কৰে। বৃটেইন সংবিধানে প্ৰদান কৰা মন্ত্ৰীৰ ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলী সমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল:

1) কাৰ্য্য নিৰ্বাহক ক্ষমতা: কাৰ্যনিৰ্বাহকৰ মুৰব্বী হিচাপে মন্ত্ৰীয়ে মন্ত্ৰীসভাৰ প্ৰধানমন্ত্ৰীকে আদি অন্যান্য মন্ত্ৰীক নিযুক্তি দিব পাৰে। ইয়াৰোপৰি চৰকাৰৰ উচ্চপদস্থ কৰ্মচাৰীক নিযুক্তি দিয়াৰ

ক্ষমতা ও ৰাণীৰ হাতত ন্যস্ত কৰা হৈছে। ৰাণীয়ে দেশৰ ৰাজহ সংগ্ৰহ আৰু ব্যয় কৰিব পাৰে। তেওঁ প্ৰশাসনীক বিষয়াসকল উচ্চপদস্থ ব্যক্তিক আৰু ধৰ্মীয় বিচাৰক বিষয়ত নিযুক্তি দিব পাৰে। ৰজা বা ৰাণী হৈছে দেশৰ সেনাবাহিনীৰ সৰ্বাধিনায়ক আৰু সেই কাৰণে তেওঁ নৌ আৰু বায়ু বাহিনীৰ বিষয়াক নিযুক্তি দিব পাৰে।

ii) আইন প্ৰণয়ন ক্ষমতাঃ ৰাণীৰ হাতত কিছুমান আইন প্ৰণয়ন ক্ষমতাও অৰ্পণ কৰা হৈছে। ৰাণীয়ে সংসদৰ অধিৱেশন আহ্বান আৰু স্থগিত কৰিব পাৰে। তেওঁ প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি নিৰ্দিষ্ট কাৰ্যকালৰ আগতে সংসদ ভংগ কৰি দিব পাৰে। সংসদত গৃহীত বিধেয়ক বিলত ৰাণীৰ সন্মতি প্ৰদানৰ ক্ষমতা আছে। ৰাণীৰ এই বিষয়ত নিষেধাজ্ঞাৰ ক্ষমতা থকাৰ কাৰণে সংসদত গৃহীত হোৱা বিধেয়ক নাকচ কৰিব পাৰে।

iii) বিচাৰ ক্ষমতাঃ ৰজা বা ৰাণী দেশৰ বিচাৰ কাৰ্যৰ লগত জড়িত। ⟸ বহুসংখ্যক অপৰাধ-দণ্ডিতক মাজেও বিচাৰালয়ে ৰজা বা ৰাণীৰ নামত সংসদত উত্থাপন কৰিব লাগে। তেওঁ আইন অনুসৰি ৰাজহ আদায় কৰিব পাৰে

আৰু অৰ্থ ব্যয় কৰে। মাত্ৰ ৰাজশক্তিৰ অনুমোদন সাপেক্ষেহে পাৰ্লামেণ্টে কোনো কৰ ধাৰ্য্য কৰিব আৰু আদায় কৰিব পাৰে।

iii) কূটনৈতিক ক্ষমতা: ৰাণীয়ে বৈদেশিক নীতি নিয়ন্ত্ৰণ কৰে। তেওঁ বিদেশলৈ পঠোৱা ৰাষ্ট্ৰদূত আৰু অন্যান্য কৰ্মচাৰী নিয়োগ কৰে আৰু বিদেশী ৰাষ্ট্ৰই পঠোৱা ৰাষ্ট্ৰদূতসকলৰ অভিবাদন পত্ৰ গ্ৰহণ কৰে।

iv) ন্যায়িক ক্ষমতা: বৃটেইনৰ ৰাজা বা ৰাণীক ন্যায়ৰ উৎস বুলি ধৰা হয়। বৃটেইনৰ সমগ্ৰ ন্যায় প্ৰশাসন তেওঁৰ নামত পৰিচালিত হয়। ৰজা বা ৰাণীয়ে ন্যায়ালয়ৰ বিচাৰকসকলক নিযুক্তি দিয়ে আৰু তেওঁলোকৰ কাৰ্য্য তদাৰক কৰে। ৰজা বা ৰাণীৰ নামত সকলো ফৌজদাৰী গোচৰ দাখিল কৰা হয়। অৱশ্যে এই আদালতবোৰৰ কাৰ্য্য ৰজা বা ৰাণীয়ে মন্ত্ৰী পৰিষদৰ পৰামৰ্শ অনুযায়ীহে সম্পাদন কৰিব লাগে।

vi) <u>ধৰ্মীয় ক্ষমতা</u> ঃ ৰজা বা ৰাণী হৈছে — ইংলেণ্ডৰ প্ৰতিষ্ঠিত খ্ৰীষ্ট-ধৰ্মৰ প্ৰতিষ্ঠানবিলাকৰ মূৰব্বী। খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ প্ৰধান যাজক আৰু অন্যান্য যাজক সকলক তেওঁ নিযুক্তি দিব পাৰে। তেওঁৰ অনুমতি পালেহে খ্ৰীষ্ট ধৰ্ম প্ৰতিষ্ঠানৰ মহাসভা অনুষ্ঠিত হ'ব পাৰে।

vii) <u>অনুগ্ৰহ প্ৰদান ক্ষমতা</u> ঃ ৰজা বা ৰাণী হৈছে অন্যান্য প্ৰকাৰৰ ৰাষ্ট্ৰ প্ৰদত্ত সন্মানৰ উৎস। তেওঁ সামৰিক বা বেসামৰিক সন্মান, উপাধি দানৰ অধিকাৰী হ'ল ৰজা বা ৰাণী। তেওঁৱে বিশিষ্ট ব্যক্তি সকলক বিভিন্ন ধৰণৰ সন্মান, উপাধি আদি প্ৰদান কৰিব লাগে।

<u>ৰজা বা ৰাণীৰ সাংবিধানিক মৰ্য্যদা</u> ঃ

বৃটিছ সংবিধান অনুসৰি ৰাণীয়ে হাতত কাৰ্য্যনিৰ্বাহক, আইন প্ৰণয়ন, আৰু বহু ক্ষমতা অৰ্জন কৰিছে। কিন্তু ৰাণীৰ এই ক্ষমতাসমূহ বিশ্লেষণ কৰি চালে দেখা যায় যে ৰাণী প্ৰকৃত ক্ষমতাৰ অধিকাৰী নহয়। ৰাণীয়ে আনুষ্ঠানিকতাৰহে ব্যাপক ক্ষমতাৰ অধিকাৰী হৈছে। সংবিধান অনুসৰি ৰাণীৰ কাৰ্য্যনিৰ্বাহক ক্ষমতা আছে কিন্তু তেওঁৰ এই ক্ষমতা মন্ত্ৰীপৰিষদৰ

পৰামৰ্শমতে পৰিচালনা কৰিব লাগে।
সেইদৰে ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে কেন্দ্ৰৰ বিভিন্ন বিষয়ত
নিৰ্দিষ্ট সময়ছোৱা আইনসভাত লোকসভা অধিবেশন
আহ্বান ইত্যাদি বিষয়ে পৰামৰ্শ আদি প্ৰদান কৰাৰ
অধিকাৰ প্ৰধানমন্ত্ৰীয়ে প্ৰস্তুত কৰি দিয়ে।
যদি অধিকাৰ সম্পৰ্কত কিবা প্ৰশ্ন উত্থাপিত
হ'লে তেওঁ কাৰণে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ওচৰত প্ৰধান
মন্ত্ৰীয়ে দায়বদ্ধ হয়। আইন প্ৰণয়নৰ
ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দায়িত্ব সীমিত। ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে
সংসদৰ অধিবেশন আহ্বান, স্থগিত আৰু
ভংগ কৰাৰ অধিকাৰ আছে। সেইদৰে
সংসদত গৃহীত কোনো বিধেয়কত সন্মতি
প্ৰদান কৰাৰ ক্ষমতা থাকিলেও এই ক্ষেত্ৰত
মন্ত্ৰী পৰিষদৰ পৰামৰ্শৰ প্ৰয়োজন হয়।
কিন্তু যদি তেওঁৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগৰ
সংবিধানে প্ৰদত্ত ক্ষেত্ৰত একেবাৰে প্ৰভাৱশালী
বুলি কোৱাটো বুলি আমি দিব নোৱাৰোঁ।
তেওঁ ব্যক্তিগত ভাৱে কিছুমান কাম সম্পাদন
কৰিব পাৰে। কোনো দলে সংসদত সংখ্যা-
গৰিষ্ঠতা লাভ কৰিব নোৱাৰিলে, প্ৰধানমন্ত্ৰী
নিযুক্তি দিয়া, সংসদত বিভিন্ন বিধেয়ক উত্থাপনৰ
কাৰণে তেওঁৰ অনুমতি লোৱা আদি

নিঃসন্দেহে ভাৰতীয় সংবিধানখন সমালোচনাৰ প্ৰধান নকৰাকৈ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। সংসদীয় উচ্চ সদনৰ ক্ষেত্ৰত থাকি প্ৰস্তাৱন সংশোধন নিৰপেক্ষ দৃষ্টিভংগী গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। সেইকাৰণে ভাৰতীয় বিধান ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰিলেও ইয়াৰ সমালোচনা অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ।

---

৩) বৃটেইনৰ 'House of Commons' ৰ গঠন, ক্ষমতা আৰু কাৰ্য্যাৱলীৰ বৰ্ণনা কৰা।

Ans:- বৃটিছ সংসদৰ নিম্নসদনক House of Commons বুলি কোৱা হয়। House of Lords গঠন হোৱাৰ প্ৰায় 400 বছৰ পিছতহে House of Commons গঠিত হৈছিল। House of Commons হৈছে বিশ্বৰ বিভিন্ন দেশৰ উচ্চ সদনৰ আদৰ্শ স্থান। বৃটিছ সংসদক আমি বিশ্বৰ সকলো সংসদৰ মাতৃস্বৰূপ বুলি আখ্যা দিয়া হয়। According to D'Sidney Law, 'The House of commons is the remarkable public meeting in the world.'[4]

House of Commons ৰ গঠন:

House of Commons ৰ বৰ্তমান সদস্য সংখ্যা 635 জন যদিও সময়ে সময়ে ইয়াৰ সদস্য সংখ্যাৰ সলনি-সলনি হৈ থকা দেখা যায়। সাৰ্বজনীন প্ৰাপ্তবয়স্ক ভোটাধিকাৰৰ ভিত্তিত এই লোকসকল নিৰ্বাচিত কৰিব পাৰে। বৃটেইনৰ প্ৰতিটো সমষ্টিৰ পৰা এজনকৈ প্ৰতিনিধি নিৰ্বাচনৰ ব্যৱস্থা আছে। এই হিচাপে প্ৰতিটো সমষ্টিৰ পৰা 70,000 ভোটাৰাই ভোট দান কৰে। সদস্য নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিবৰ কাৰণে এজন প্ৰাৰ্থীৰ বয়স 21 বছৰ হ'ব লাগে।

House of Commons ৰ সদস্যসকল 5 বছৰৰ কাৰণে নিৰ্বাচিত কৰি পঠায়। অৱশ্যে দেশৰ জৰুৰী অৱস্থাত ইয়াৰ কাৰ্যকাল বৃদ্ধি কৰিব পাৰে।

নিম্নসভার ক্ষমতা ও কার্যাবলীঃ

House of Commons বা বাংলায় নিম্নসভা সভার অনেক কার্যাবলী রয়েছে। এই কার্যাবলী সমূহ নিচে উল্লেখ করা হল।

1) আইন প্রণয়ন ক্ষমতাঃ 1911 সালের আগে আইন প্রণয়নের ক্ষেত্রে কমন্স সভা ও House of Lord এর ক্ষমতা এবং পার্লামেন্ট সংক্রান্ত করা আইন প্রণয়নের ক্ষেত্রে Commons সভাকে চরম কর্তৃত্ব প্রদান করে। Commons সভাই জনপ্রতিনিধিদের সংসদের কারণে সু-শাসন সুষ্ঠু রাখার জন্য নতুন নতুন আইন প্রণয়ন করিতে পারে। নাগরিক পুরাতন আইন সংশোধন বা বাতিল করিতে পারে। গুরুত্বপূর্ণ সরকারি বিলগুলি প্রথমে Commons সভাতে পেশ করা হয়। Commons সভাতে গৃহীত বিলগুলি Lords সভাতে প্রেরণ করিতে হয়। Lord সভাই এই বিলগুলির মধ্যে এক বছর পর্যন্ত স্থগিত রাখিতে পারে। কিন্তু নতুন করিয়া লোকসভা এক বছর পরে বিলগুলির রাজকীয় সম্মতি লাভ করিলে ই আইনে পরিণত হয়ে যায়। কিন্তু Lords সভাতে প্রথমে

সমর্থিত আনায়ন বিষয়ক Commons সভাই অনুমোদন দিলে ই আইন হই থাকে। এইসময়ে আইন প্রণয়নের ক্ষেত্রেও Commons সভার প্রাধান্য লক্ষ করা যায়।

4) **মন্ত্রিসভার ক্ষমতা:** ব্রিটেনের কার্যকারিতা র ওপরও Commons সভার নিয়ন্ত্রণ আছে। সংসদীয় গণতান্ত্রিক নীতি অনুসারে ব্রিটেনের প্রধানমন্ত্রী এবং অন্যান্য মন্ত্রীদের Commons সভার সদস্যদের মধ্যে থেকে নিযুক্ত করা হয়। মন্ত্রীসভা তাদের কার্যাবলী এবং নীতির জন্য ব্যক্তিগতভাবে এবং যৌথভাবে Commons সভার কাছে দায়বদ্ধ। যদি Commons সভাই মন্ত্রীসভার কার্যের ওপর আস্থা হারিয়ে অনাস্থা প্রস্তাব গ্রহণ করলে মন্ত্রীসভাকে পদত্যাগ করতে হয়। এছাড়া বিভিন্ন Commons সভাই মন্ত্রীসভার সমালোচনা করতে পারে এবং বিভিন্ন বিষয়ে মন্ত্রীসভাকে প্রশ্ন করতে পারে। এছাড়া বেতন প্রস্তাব ছাটাই দিলে

মন্ত্ৰীসকল দায়ী। সাধাৰণতে Commons সভাৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠ সদস্যৰ আস্থাভাজন হৈ থাকিলেহে মন্ত্ৰীসভা ক্ষমতাত থাকিব পাৰে।

iii) বিত্তীয় ক্ষমতা : অৰ্থনৈতিক বিষয়ত Commons সভা চূড়ান্ত ক্ষমতাৰ অধিকাৰী। ই দেশখনৰ আয়-ব্যয় নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰে। অৰ্থ সংক্ৰান্তীয় সকলো বিধেয়ক প্ৰথমে Commons সভাত উত্থাপিত হয়। Commons সভাত গৃহীত হ'লে ইয়াক Lords সভালৈ অনুমোদনৰ বাবে প্ৰেৰণ হয়। Lord সভাই দেশখনৰ আয়-ব্যয় সংক্ৰান্তীয় প্ৰস্তাৱ নাকচ বা সংশোধন কৰিব নোৱাৰে।

iv) সংবিধান সংশোধনী ক্ষমতা : Commons সভাৰ সংবিধান সংশোধনী ক্ষমতা আছে। সাধাৰণ সংখ্যাগৰিষ্ঠ ভোটাধিক্যৰে Commons সভাই সংবিধানৰ যিকোনো দফা সংশোধন কৰিব পাৰে। ব্ৰিটিছ উচ্চতম ন্যায়ালয়ে কোনো সংশোধনীৰ ওপৰত বৈধতাৰ প্ৰশ্ন তুলি ইয়াক নাকচ কৰিব নোৱাৰে।

v) বিতর্ক এবং আলোচনার ব্যবস্থা:

বিতর্ক; আলোচনা, সমালোচনা Commons সভার অন্যতম কার্য বলে বলা হয়। Commons সভাতে আন্তর্জাতিক এবং জাতীয় সমস্যাসমূহ বিষয়ে বিভিন্ন আলোচনা হয়। এর ফলে এই আলোচনাতেই নিয়ন্ত্রক নীতি এবং সিদ্ধান্ত সম্পর্কে বিষয়ে জানতে পারে। সংসদে যখন বিতর্ক এবং আলোচনার অধিবেশনে বিরোধী দল চলাকালে সরকারের নীতি বিরোধিতা এবং সমালোচনা করে নিজের দলের স্বপক্ষে জনমত গঠন করিবার চেষ্টা করে।

vi) তদন্ত কার্য: Commons সভাই বিভিন্ন বিষয়ে তদন্ত কার্য সম্পাদন করিয়া থাকে। Commons সভার সদস্যদের দ্বারা গঠিত বিভিন্ন কমিটি আছে যারা তদন্ত কার্য পরিচালনা করে। কমিটিগুলো সাক্ষীদের তলব এবং ইহাদের উত্তর দলিল দস্তাবেজ তলব করে। সরকারী কার্য ফলপ্রসূ করতে সাহায্য-

প্ৰকাশ পায়। কাৰ্যনীতিয় দাখিল কৰা প্ৰতিবেদনৰ ওপৰত সংসদত বিতৰ্ক আৰু আলোচনা হয়। এনে বিতৰ্ক আৰু আলোচনাৰ দ্বাৰা চৰকাৰী নীতিৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে।

House of Commons ৰ পদমৰ্যাদা :

ওপৰোক্ত House of Commons ৰ বিভিন্ন ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলী বিশ্লেষণ কৰি দেখা যায় যে তত্ত্বগতভাৱে বৃটিছ Commons সভা অসীম ক্ষমতাৰ অধিকাৰী। কিন্তু বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত ইয়াৰ প্ৰভাৱ আৰু কৰ্তৃত্ব নানা দিশত সীমিত। বিংশ শতিকাত মন্ত্ৰীসভাৰ ক্ষমতা বৃদ্ধি পোৱাত Commons সভাৰ ক্ষমতা হ্ৰাস পাইছে। আইন প্ৰণয়ন, আয়-ব্যয় নিৰ্ধাৰণ আৰু দৈনন্দিন শাসন কাৰ্য্য পৰিচালনাত Commons সভা মন্ত্ৰীসভাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। মন্ত্ৰীসভাই জনসাধাৰণৰ প্ৰয়োজন উপলব্ধি কৰি আইনৰ খচৰা প্ৰস্তুত কৰে। মন্ত্ৰীসভাৰ সন্মতি নাপালে Commons সভাত বেচৰকাৰী সদস্যৰ দ্বাৰা উত্থাপিত বিধেয়ক অনুমোদিত নহয়। বিত্তমন্ত্ৰীয়ে বাজেট প্ৰণয়ন কৰি Commons সভাত উত্থাপন কৰে আৰু চৰকাৰৰ আয়-ব্যয়ৰ পৰিসংখ্যাৰ মাজত বাজেটৰ কোনোবিধ পৰিবৰ্তন বা সংশোধন Commons সভাই কৰিব নোৱাৰে।

গতিকে দেখা যায় যে House of Commons ৰ ক্ষমতা বহু পৰিমাণে সংকুচিত হৈছে। কিন্তু House of Commons ৰ ক্ষমতা হ্ৰাস হ'লেও বৃটিছ সাংবিধানিক ব্যৱস্থাত ইয়াৰ গুৰুত্ব কোনো প্ৰকাৰে উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি। House of Commons জনসাধাৰণৰ প্ৰতিনিধিৰ দ্বাৰা গঠিত এটা গণতান্ত্ৰিক অনুষ্ঠান। ইয়াৰ প্ৰতিনিধি সকলে চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰা সকলো নীতি, সিদ্ধান্ত আৰু কাম-কাজৰ বিষয়ে বিশদভাৱে আলোচনা কৰিব পাৰে। সেয়েহে ক'ব পাৰি যে বৃটেইনৰ সাংবিধানিক ব্যৱস্থাত House of Commons ৰ সাংবিধানিক গুৰুত্ব আছে।

———×———

৩) বৃটেইনৰ ৰাজনৈতিক দলৰ ভূমিকা আৰু কাৰ্যাৱলী বৰ্ণনা কৰা।

Ans:> ৰাজনৈতিক দল গণতন্ত্ৰৰ অপৰিহাৰ্য আৰু অবিচ্ছেদ্য অংশ। দলীয় পদ্ধতিৰ সু-সংগঠন আৰু দক্ষতাৰ ওপৰত গণতন্ত্ৰৰ সাফল্য নিৰ্ভৰশীল। বৃটেইনত গণতন্ত্ৰ আৰু ৰাজনৈতিক দলৰ আবিৰ্ভাৱ প্ৰায় একে সময়তে হৈছে যদিও কোনো সাংবিধানিক আইনত দল প্ৰথাৰ উল্লেখ নাই তথাপি বৰ্তমান ৰাজনৈতিক দল বৃটিছ সংসদীয় শাসন ব্যৱস্থাৰ হৃদয় আৰু স্বাভাৱিকতেই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে।

ব্ৰিটেনৰ সংসদীয় গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰৰ মূলতে ৰাজনৈতিক দলীয় ব্যৱস্থাৰ অৱস্থান অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। এই দলীয় ব্যৱস্থাৰ কিছুমান মূল দিশ আছে। এই দিশসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল:

1) দ্বি-দলীয় ব্যৱস্থা: ব্ৰিটেনক দ্বি-দলীয় ব্যৱস্থাৰ আদৰ্শভূমি বুলি কোৱা হয়। আমেৰিকাৰ দৰেই এই দেশত দ্বি-দলীয় ব্যৱস্থাই গঢ় লৈ উঠিছে। বৰ্তমান ৰক্ষণশীল দল আৰু শ্ৰমিক দলৰ প্ৰাধান্য দেশৰ ৰাজনীতিত পৰিলক্ষিত হয়। এই দেশত আন আন সৰু সৰু দল আছে যদিও ব্ৰিটেনৰ জনসাধাৰণৰ আস্থা সেই সৰু দলসমূহে অৰ্জন কৰি থকা দেখা যায়।

2) নিজস্ব আদৰ্শ আৰু কাৰ্যসূচী: ব্ৰিটেনৰ প্ৰতিটো ৰাজনৈতিক দলৰ নিজা নিজা আদৰ্শ আৰু কাৰ্যসূচী আছে। সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ সময়ত প্ৰতিটো দলে দলীয় ইস্তাহাৰৰ জৰিয়তে জনসাধাৰণৰ আগত এই আদৰ্শ আৰু কাৰ্যসূচী দাঙি ধৰে।

3) কঠোৰ ৰাজনৈতিক শৃংখলা: কঠোৰ দলীয় শৃংখলাই সুসংহত অবিচ্ছিন্ন দলক চৰকাৰৰ কাম-কাজ সুকলমে সম্পাদন কৰাৰ শক্তি দিয়ে। এই দলৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰা লোক বা এটা দলৰ